

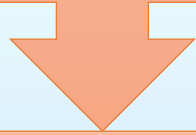
سرآغاز هر نامه نام خداست
که بی نام او ، نامه یکسر خطاست

ادبیات فارسی
پایه هفتم
درس دوم
« جمله »
« کلمات هم خانواده ، هم آوا »

مدرّس : شیرین عبابافها
دبیرستان گل های خرد

دربارهٔ لحن و آهنگ هریک از جملات زیر گفت و گو کنید

الف- غرقهٔ شکوه و اعجاز زیبایی خلقت بودم .

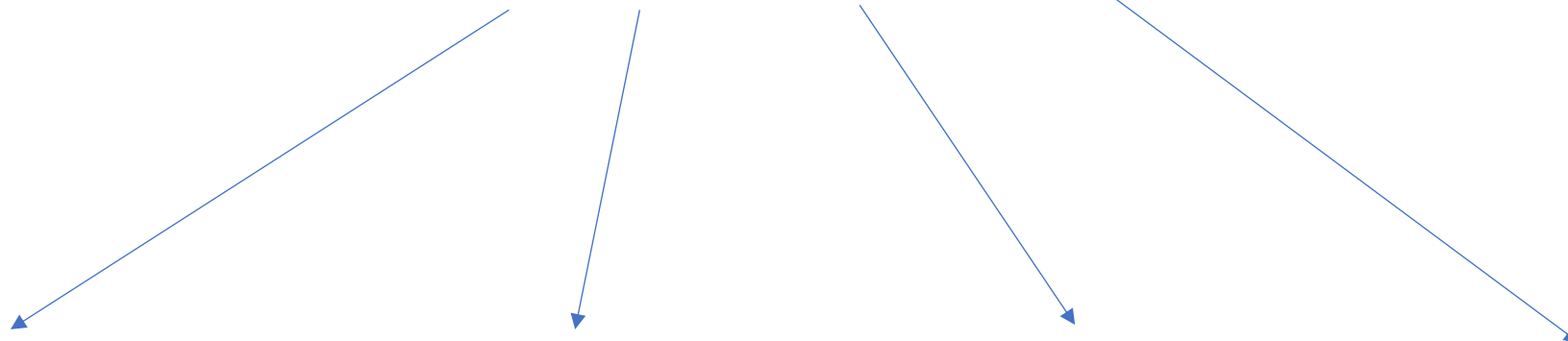
ب- آیا درختان سرسبز باغ و صحرا را دیدی ؟

ج- به خالق این زیبایی ها بیندیش .

د- آرزوهایتان چه رنگین است !

انواع جمله از نظر محتوا و مفهوم

جمله عاطفی

جمله امری

جمله پرسشی

جمله خبری

جمله خبری :

جمله ای است که از انجام کاری یا پذیرفتن حالتی ، خبر می دهد .

علامت نگارشی پایان جمله خبری ، نقطه (.) است .

او محبوب همه مسلمانان جهان است .

این درختانند همچون خاکیان دست ها بر کرده اند از خاکدان

مثال :

جمله پرسشی :

جمله ای است که درباره موضوعی ، سؤال می کند .
علامت نگارشی پایانِ جمله پرسشی ، علامت سؤال (؟) است .

در جمله های پرسشی ، به کمک واژه های پرسشی می توان گونه جمله را شناسایی کرد .

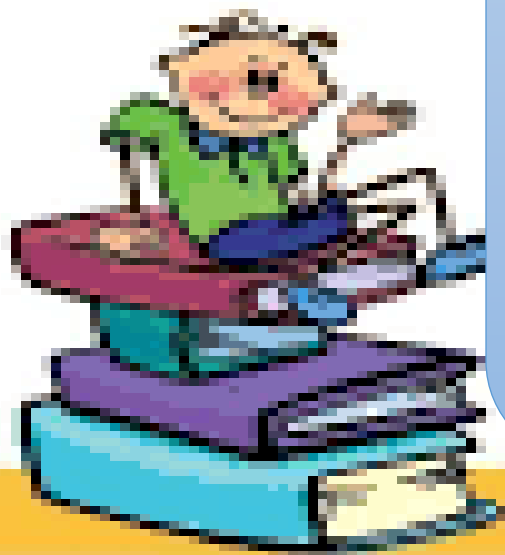
۱- شما صداقت و پاکدامنی جوانان ایرانی را نمی بینید ؟

۲- چرا با رفیقان نیایی به جمع که روشن کنی مجلس ما چو شمع ؟

۳- انسان چگونه می تواند به سعادت برسد ؟

۴- تکالیف را انجام داده ای ؟

مثال :

جمله امری :

جمله ای است که در آن مفهوم فرمان ، دستور ، خواهش ، توصیه ، نهی و بازداشتن از کاری وجود داشته باشد .
علامت نگارشی پایان جمله امری ، نقطه (.) است .

در جمله های امری ، به کمک فعل امر یا نهی می توان گونه جمله را شناسایی کرد .

مثال :

- ۱- برو خوشه چین باش سعدی صفت / که گرد آوری خرمن معرفت
- ۲- مثل یک شاخه گل ، جوانه بزن
- ۳- غنیمت شمر ، جز حقیقت مجوی / که باری است فرصت ، دگر بار نیست

جمله عاطفی :

جمله ای است که یکی از احساسات و عواطف انسان ، مانند : آرزو ، تأسّف ، تعجّب ، امید ، نفرین ، دعا و ... را بیان می کند .
علامت نگارشی پایانِ جمله عاطفی ، علامت تعجّب (!) است .

در جمله های عاطفی نیز ، به کمک
کلمات عاطفی موجود در آن ها می توان
گونه جمله را شناسایی کرد .

۱- عجب روزگار دل انگیزی !

۲- افسوس که به مقصد نرسید

۳- ای کاش به هدف برسیم

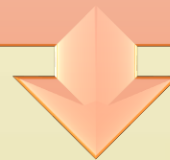
۴- پاینده باد ایران

مثال

نوع هریک از جملات زیر را از نظر محتوا و مفهوم مشخص کنید

- ۱- غرقه شکوه و اعجاز زیبایی خلقت بدم
- ۲- ای مرغک خُرد ، ز آشیانه پرواز کن و پریدن آموز
- ۳- کاش روزی به کام خود برسید
- ۴- به گفتار پیغمبرت راه جوی
- ۵- بچه ها گرم گفت و گو بودند
- ۶- خداوندا ، به حق نیک مردان که احوال بدم را نیک گردان

واژه های هم خانواده ، سه ویژگی دارند :

۱- در سه حرف ، شبیه یکدیگرند .

۲- سه حرف اصلی آن ها به ترتیب می آیند

۳- از لحاظ معنایی به هم نزدیک هستند

مثال

هلاک ، هلاکت

مشاهده ، شهود ، شاهد

عکس ، عکاس ، معکوس

نکته مهم

در زبان فارسی ، کلمات هم خانواده ، کلماتی هستند که از یک مصدر ساخته شده باشند و بُن ماضی و بُن مضارع آن ها یکسان باشد .

مانند :

(روان ، روش ، رونده ، رفتار ، رفتن) که همگی از مصدر « رفتن » ساخته شده اند و بن ماضی آن ها ، « رفت » و بن مضارعشان ، « رو » است .

نکته مهم

در زبان فارسی ، کلماتی که در ساخت آن ها یک جزء مشترک وجود دارد ، هم خانواده هستند .

مانند :

گلزار ، گل بوته ، گلرخ ، گلنار ، نازگل ، گل خانه ، گلستان

کلمات هم آوا

واژه های « هم آوا » واژه هایی هستند که تلفظ یکسانی دارند اما از نظر نوشتن و معنی ، متفاوت اند .

مثال

سَفَر = مسافرت
صَفَر = نام یکی از
ماه های قمری

خار = تیغ گل
خوار = بی ارزش

حیات = زندگی
حیاط = فضای جلوی
خانه

ارز = پول خارجی
ارض = زمین

در کدام گزینه ها ، همه کلمات ، هم خانواده نیستند ؟

- ۱- علم ، معلوم ، عامل ، عالم
- ۲- کشف ، کاشف ، مکشوف ، اکتشاف
- ۳- جامعه ، مجموع ، جماعت ، جمعیت
- ۴- نویسنده ، نوشتار ، نوشته
- ۵- تحصیل ، محصل ، حاصل ، مصلحت
- ۶- تابندگی ، تابان ، تابش ، تابیده
- ۷- آداب ، ادیب ، مؤدب ، ادب